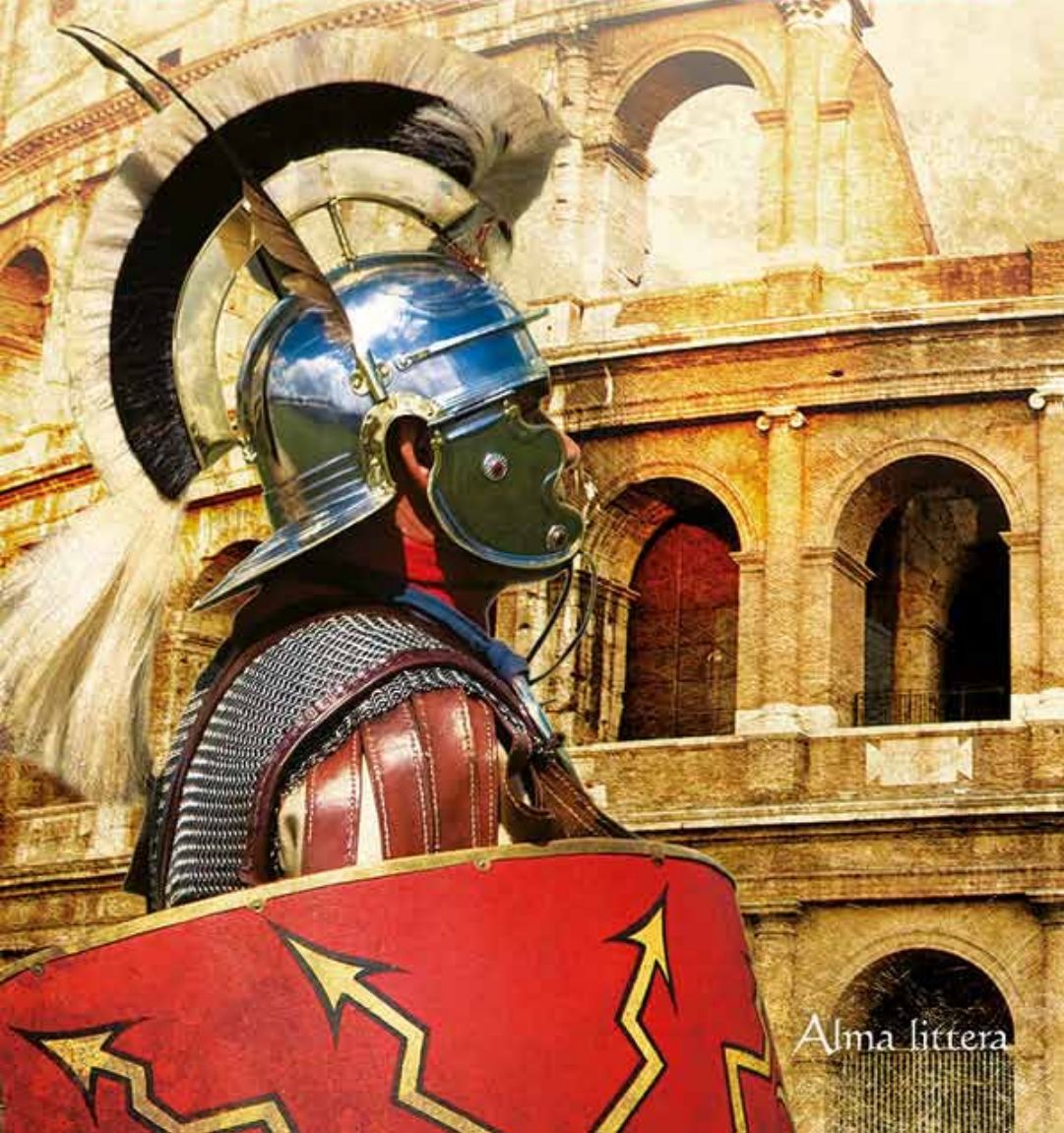

Romualdas Drakšas

ROMOS PRIEŠAI

Alma littera

ŽODIS SKAITYTOJUI

Jūsų teismui atiduodama knyga, kurios žanras geriausiai apibūdinamas žodžiais „istorinis romanas“. Žodis „istorinis“ savaime įpareigojo mane remtis istoriniais šaltiniais, profesionalių istorikų, archeologų ar lyginamosios kalbotyros atstovų mintimis. Šio įpareigojimo nepamiršau rašydamas romaną. Jame dėstomos istorijos pagrindas – tikras lietuvių tautos priešistorėi priskiriamas istorinis įvykis: pirmasis „gotų“ karas, kuris vyko 250–251 metais po Kristaus, kai vado Knyvos vedami kariai pirmą kartą sudrebino visą Romos imperiją. Romane rasite metraščiuose minimus vardus, kaip antai Knyva, Amalų dinastija, Baltonių dinastija. Kai kurie veikėjų vardai pasiskolinti iš lietuvių padavimų ir legendų: Vaidevutis, Brutenis, Kaunas, Kernius ir t. t. Vis dėlto svarbiausia, kad pati knygos idėja rėmėsi lietuvių kilmės mokslininkų Jūratės Statkutės De Rosales*, Romualdo Grigo, Marijos Gimbutienės, Česlovo Gedgaudo, Romo Batūros, Eugenijaus

---

* Nuoširdžiai dėkoju Jūratei Statkutei de Rosales už pastabas ir patarimus – jie labai padėjo rašant romaną.

Jovaišos, rusų istorikų (kaip antai A. V. Šišovo), rusų archeologų (pavyzdžiui, V. V. Sedovo) mintimis ir ne vienu vokiečių kalba rašytų archeologų straipsnių, kuriuose nupasakojami paskutiniai archeologiniai tyrinėjimai Vyslos žemupyje. Deja, Lietuvos istorikai iš esmės nenagrinėjo sarmatų ir gotų klausimo, jų ryšio su baltų gentimis*, todėl Lietuvoje šiuo metu turbūt nėra nė vieno specialisto, kuris galėtų motyvuotai ir argumentuotai sakyti, kad svarbiausia skaitytojams pateikiamo romano mintis yra klaidinga. Ironiška, jog net patys vokiečiai nebeteigia, kad vyskupo Ulfilos (Wulfila) Biblija yra gotų kalbos paminklas** ar kad gotai atsikraustė iš Skandinavijos pietų***. Dalis Lietuvos istorikų, gal to nežinodami, o gal skaitantys tik lenkiškus šaltinius****, ir toliau šneka apie gotus kaip apie germanų tautą, kilusią iš Pietų Skandinavijos, ir bet kokią kitą nuomonę išsakančius tyrėjus vadina „pseudoistorikais“, o norą į Lietuvos istoriją pažvelgti kiek kitaip nurašo siekiui išsivaduoti iš mažos tautos kompleksų.

Kad ir kaip būtų, prašau skaitytojų nepamiršti ir antro knygos žanrą apibūdinančio žodžio – „romanas“. Tai reiškia,

---

* Baltų gentys įvairiais istorijos etapais persų, graikų ar romėnų buvo vadintos karališkaisiais skitais, europiniais sarmatais ar gutonais (gotais), tačiau pačios savęs niekada taip nevadino. Pažymėtina, kad jos nevadino savęs ir aisčiais ar baltais.

** Vyskupas Bibliją parašė grupei savo sekėjų, kuriuos sudarė įvairių tautų (ir baltų genčių) atstovai, daugumą – germanai. Šie vyskupo sekėjai kalbėjo įvairių kalbų mišiniu, tad kaip tik jis ir buvo pasitelktas rašant Bibliją. Istoriniuose šaltiniuose jie minimi kaip „mažieji gotai“ ir ne kartą pabrėžiama, kad nieko bendra neturėjo su tikraisiais gotais.

*** Dabar Vokietijos archeologai laikosi priešingos nuomonės: gotai ekspansiją pradėjo nuo Vyslos žemupio, o Skandinavijos pietuose kūrė savo kolonijas.

**** Lenkiškus šaltinius skaitantys istorikai nežinia kodėl visiškai neužsimena, kad tie patys lenkai kildinasi (kai kada net oficialiai) iš sarmatų, o sarmatizmo (tautos kilmės iš sarmatų) teorija LDK vyravo net tris šimtmečius.

kad, nepaisant istoriniais faktais grįstos pagrindinės knygos idėjos, veikėjų asmenybės, jų nuotyčiai, jausmai ir kalba tėra autoriaus vaizduotės vaisius.*

Būsiu nepaprastai laimingas, jei atsiras bent vienas skaitytojas, kuris, užvertęs paskutinį knygos puslapį, vėl atgaus (jei buvo praradęs) arba sustiprins tikėjimą savo tauta ir jaus išdidumą būdamas lietuviu.

Gero ir malonaus skaitymo.

ROMUALDAS DRAKŠAS

VILNIUS, 2012 METAI

---

* Kurdamas romaną stengiausi nevertoti akivaizdžių lietuvių kalbos naujadarų ir tarptautinių žodžių, tačiau kai kur be jų nepavyko išsisukti. Be to, kad skaitytojams būtų patogiau, pasakojime vartojau dabartiniiais laikais paplitusius laiko ir erdvės matavimo vienetus.

240 METŲ RUGSĖJIS

Sarmatų vandenynas* prie Kuršių nerijos pakrančių

– Knyva, velniūkšti tu, suk vairą! Greičiau suk vairą! Apvirsim per tave! – sodrus drūto ūsuoto žvejo balsas trumpai nustelbė net baltomis bangų keteromis pasipuošusios jūros ošimą. O jūra ošė... Ošė ir pyko, taškėsi purlais ir grasino nediduką žvejų laivelį pradanginti putojančiame vandenyje. Audra buvo nelaukta... Nelaukta ir netikėta.

– Tikriausiai Praamžis ant mūsų supyko, – pajutęs pirmuosius staigiai atūžusio vėjo šuorus tada sumurmėjo Gintis. Jis buvo patyręs žvejys ir jūrininkas. Vienu metu kartu su savo gentainiais kuršiais šauniai piratavo nuplaukdami net iki tolimosios Bretvaldos** salų ir keldami didžiulę baimę pakeliui sutiktiems germanų ar romėnų pirkliams. Ką ten baimę! Ne vienas užkluptas laivas nugrimzdo į dugną, o plukdomos prekės tapo šauniųjų kuršių grobiu. Tačiau tai buvo seniau, jaunystėje. Dabar Gintis jau dešimt metų buvo paprastas žvejys. Na, gal ir ne visai paprastas. Jis buvo geriausias visos Nerijos

---

* Dabartinis, nuo XVI–XVII amžių įsigalėjęs, pavadinimas – Baltijos jūra.

** Dabar vadinama Didžiąja Britanija.

žvejys. Bet ką tai reiškė žmogui, kuriame vis dar gyveno nerami jūrų klajūno siela. „Kaip norėčiau dar pabarškinti kardu į kokio nors romėno šalną“, – dažnai sakydavo Gintis sesers Uršulės vaikams Knyvai ir Sauliui baigdamas kokį nors pasakojimą apie savo neramos jaunystės laikus. O vaikai...

Vaikai klausydavosi jo net išsižioję. Besiklausydami užsikrėtė tuo pačiu nerimu, nuotykių troškimu, užsidegimu. O gal neužsikrėtė? Gal tai buvo jų kraujuje? Šiaip ar taip, jų tėvas Artorius kurį laiką buvo romėnų samdinyš ir tarnavo aštuonioliktam legionui priskirtoje sarmatų kavalerijoje. Daug istorijų jis grįžęs paporino savo vaikams. Apie Romos galybę ir turtus, apie karus su persais ir frankais, apie kario šlovę. Gaila, kad tas stiprus ir brolių nepaprastai dievinamas tėvas prieš penketą metų taip netikėtai žuvo susikivirčijęs su fryzų pirkliais, atkakusiais į Neriją. Fryzams, žinoma, buvo atkeršyta: nė vienas iš atvykėlių tada namo negrįžo. Tačiau Artoriaus, paties šauniausio Juodojo kranto kaimo kario, šis kerštas nebesugrąžino. Tik jo kraujas, jo kūnas liko gyvas vaikuose. Į tėvą ypač buvo panašus Knyva. Pavadintas pelkių pempės vardu, mat tik gimęs leido į jos klyksmą panašius garsus, užaugęs visiškai nepanėšėjo į menką pempioką. Dvidešimtmetis Knyva buvo aukštas, stiprus šviesių plaukų vaikinys, žavintis visas Nerijos merginas savo jėga, vikrumu, drąsa ir protu. Gal net labiausiai protu. Knyva buvo geriausias vaidilos Brutenio mokinys. Stulbinamai imlus, jis visuomet nepaprastai atidžiai klausydavosi apie tolimas šalis ir svetimas tautas, žemės ir oro paslaptis, žolių ir akmenų galias. Brutenis net kalbino jį tapti vaidila, ir Knyva kurį laiką dvejojo. Svyravo, bet galiausiai širdis nugalejo. Širdis jam kuždėjo eiti tėvo pramintu keliu.

O štai Saulius buvo patrauktas į motinos giminę. Jis tiesiog

degė jūrų klajūno aistra. Sulaukęs penkiolikos jau viską žinojo apie vėjus, jūros sroves, audras. Jei dar ir ne viską, tai užtektinai, kad, kaip ir dėdė Gintis, iš karto atpažintų klastingą škvalą.

– Knyva, pakeisk brolių prie vairo. Sauliau, nuimk burę ir padėk man ištraukti tinklus! – sušuko Gintis, per akimirksnį supratęs, kad tik labai greitai sukdamiesi gali išsigelbėti nuo pražūties šaltose jūros gėlmėse. Vaikiniai plušo tiksliai ir užtikrintai. Ypač Saulius. Nepaisydamas stiprėjančio vėjo ir sulig kiekviena minute didėjančių bangų, jis vikriai užsliuogė stiebu ir atrišo lynus, laikančius burės viršų. O štai Knyvai sekėsi sunkiau. Jis niekad nebuvo geras jūrininkas, nes neįjutė jūros. O kaip tik ją jausti jam dabar ir reikėjo. Negelbės stiprios rankos, nepadės žvitrios akys, jei neįjauši, iš kurios pusės kyla nerimstanti vandens banga. Tik jausdamas jūrą gali apsaugoti laivelio šoną nuo netikėtos ir triuškinančios bangos. Kurį laiką Knyvai sekėsi... Gal kelias minutes... Jis vis pataikydavo pasukti laivelio nosį reikiama kryptimi. Kaip menkutė skiedrelė beribėje vėjo ir vandens stichijoje skriejo žvejybinė kuršių laivė nuo bangos ant bangos. Skriejo, kol sodriai ir skardžiai nuskambėjo susirūpinusio Ginčio šūksnis:

– Knyva, velniūkšti tu, suk vairą! Greičiau suk vairą! Apvirsim per tave!

Bailiai prie žemės glaudėsi žemaūgiai krūmeliai. Iš siaubo tirtėjo mažesnės pušaitės. Net didžiosios pušys, išdidžiai išskleidusios plačias šakas nuo galingų kamienų... Net jos sunerimo pajutusios siautulingo vėjo jėgą. Tai ji papuošė jūrą didžiulėmis, baltomis purslų kepurėmis pasidabinusiomis bangomis. Tai ji lenkė prie žemės stipriausius medžius ir

privertė sudrebėti net amžinai snaudžiančias kopas. Tačiau vėjas, sukūręs tokį savo širdžiai mielą paveikslą, nesidžiaugė. Kai kas jam nedavė ramybės, jį erzino ir vertė jaustis nejaukiai. Tai buvo pusamžė moteris, stovinti pačioje didžiausios kopos viršūnėje ir į jūrą įsmeigusi nenusakomos baimės ir beribio laukimo kupiną žvilgsnį. Veltui draskėsi aplinkui vėjas, teįstengdamas blaškyti pražilusius moters plaukus ir jos pečius gobiančią skarą. Veltui jam bandė pagelbėti liūtis, merkdama moters drabužius. Jiems taip ir nepavyko patraukti jos dėmesio. Dėmesio, kuris buvo nukreiptas tik į jūrą. Moteris nejautė nei vėjo šuorų, nei vandens čiurkšlių plakimo, nejautė seniai ją kamuojančio nugaros ir dešinės kojos skausmo. Visa esybe ji buvo jūroje, kur už savo gyvybę grūmėsi abu jos sūnūs ir brolis. Begalinė motinos meilė šiam jau senstančiam moters kūnui suteikė jėgų, prieš kurias buvo bejėgės didžiausios vėtros ar audros. Suteikė stiprybės ir vilties... Vilties, kad pranašystė neišsipildys. Visa siela ji buvo jūroje... Jei galėtų, moteris pakiltų į dangų kaip didžiulė paukštė ir nulėktų ieškoti savo vaikų. Deja, negalėjo, todėl tiesiog stovėjo įsmeigusi akis į banguojančias vandens platybes.

– Ir kodėl aš juos išleidau?! – rypavo moteris, kai nevilts trumpai užgožė jausmus. – Negi pamiršau vaidilos žodžius, negi nebeprisimenu jo liūdesio kupinų akių, kai į mane pažiūrėjo supratęs dangaus siunčiamus ženklus. Koks skausmas skambėjo jo balse, kai pasakė, kad nė vienas mano vaikas nesulauks dvidešimt vienu metų ir juos abu kartu pasiglemš šaltos jūros bangos. Tiesa, paskiau vaidila suteikė man vilties.

Moteris aiškiai, lyg tai būtų buvę vakar, prisiminė, kaip ilgai žiūrėjęs į žvaigždes vaidila dar kartą įsmeigė žvilgsnį į ją. Nustebusį ir truputį nepasitikintį žvilgsnį. „Yra dar vieni žen-

klai, – tada pratarė vaidila. – Keisti ženklai, susiję su Knyva. Praamžis stebi tavo sūnų ir jam numatęs du gyvenimo kelius. Kuris iš jų bus tikrasis, priklausys tik nuo tavo sūnaus. Vieną kelią aš tau pasakiau. Jis liūdnas, trumpas ir baigiasi šaltose jūros gelmėse. O štai kitas... Jis tiesiog neįtikėtinas. Kaip ryški žvaigždė šviečia tamsią naktį, taip ir Knyva sužibės mūsų tautos padangėje. Ne tik mūsų. Jam lenksis visi: sėliai, sūduviai, galindai, žemaičiai ir žemgaliai. Net išdidūs sembai ir klastingi germanai prašysis į jo kariauną. Darbai jo bus tokie, kad juos atsimins ir po tūkstantmečių. Tačiau visa tai bus, jeigu jis išgyvens jūros pyktį. Išgyvens Knyva, gyvens ir Saulius. Gyvens ir taps didžiu jūrininku.“

– O buvo taip ramu, – vėl nevilties kupinu balsu sušnabždėjo moteris. – Toks geras oras. Mano brolis labai patyręs jūrininkas. Na kas galėjo pagalvoti... Ne iki Skandžios* plaukė... Tik pakrantėse pažvejoti paprašė. Pirmą kartą abu brolius išleidau į jūrą kartu ir štai... Kvaiša, kodėl tu taip padarei?! – nustelbdamas vėjo gausmą nuskambėjo moters klyksmas. Nuskambėjo ir nutilo... Skvarbios, įtemptos moters akys kažką įžvelgė jūros platybėse. Pamatė šapelį, blaškomą vėjų ir svaidomą nuo bangos ant bangos. Šapelį, kuris, kaip ji žinojo, yra laivas. Laivas, kuriuo į krantą keliavo abu sūnūs ir brolis.

– Sūneliai, – ištare drebančiu balsu moteris ir sukniubo nebeišlaikiusi nežmoniškos įtampos. Ašaros nesulaikomu srautu liejosi jai iš akių ir, susimaišiusios su lietumi, tekėjo veidu. Tačiau silpnumo akimirka buvo trumpa. Tik ką sukniubusi moteris beregint pakilo ant kojų ir puolė žemyn prie jūros. Nuskubėjo nepaisydama krantą daužančių milžiniškų

---

* Taip ilgus šimtmečius buvo vadinama Skandinavija.

bangų. Jokios bangos, jokia stichija negalėjo jai sutrukdyti sukurti savo vaikų. Ir jūra tai suprato. Galiausiai tai suprato ir vėjas, ir liūtis. Staigiai prasidėjęs škvalas, lyg susigėdęs savo paties įsiučio, lygiai taip pat greitai nurimo. Jūra dar šiaušėsi, tačiau labiau iš įpročio nei iš pykčio. Šiaušėsi, bet grįžtantiems kuršiams jau nebekėlė pavojaus. Laiveliui įsirežus į minkštą pakrantės smėlį tik tolimos audros debesys ir nuvargusių jūreivių veidai rodė, kokio pavojaus jiems pavyko išvengti.

– Mama, mama, – vis kartojo Saulius, tiesiai iš laivo puolęs Uršulei į glėbį. Ši jautė, kad jos mažasis buvo beprotiškai išsigandęs ir vis dėlto išsaugojęs dvasios stiprybę. – Jau maniau, kad mirsim. Kai pamačiau tą bangą... Žinai, Knyva mus visus išgelbėjo.

– Pasisekė, – šyptelėjęs tarė vyresnysis brolis. Keistai šyptelėjęs... Iškankintas ir nenatūralus atrodė tas šypsnyš. Vaikinas drebėjo, matyt, įtampa slūgo ir kraujas pamažu rimo. Pamišęs savo išdidumą, jis taip pat prisiglaudė prie motinos. – Žinai, mama, daugiau niekuomet neplauksiu į jūrą. Ne mano ten stichija. Žemė po kojom, žirgas po manim... Tai aš jaučiu ir suprantu. O tos tamsios vandens gelmės... Brrr.

– Žinau, sūneli. Žinau, – kalbėjo Uršulė glostydama tirtančius sūnus. – Aš viską žinau...

– Stiprios dvasios ir kūno tavo sūnūs, Uršule, – ramiai patikino Gintis uždėdamas ranką sesulei ant peties. – Kai pamačiau virš laivo pakibusią vandens sieną... Galvojau, tikrai žūsim. Bet Knyva... Niekada nemaniau, kad žmogus gali turėti tiek jėgos ir būti tokios stiprios dvasios. Aš niekaip nepajėgiau taip greitai pasukti laivo. Ką ten aš, dešimt vyrų kartu vargu ar beįstengtų. O Knyva sugebėjo... Ir Saulius... Šaunus vaikas. Drąsus. Tikra drąsa, o ne ta, kuria kiti tik giriasi,

apdovanotas. Net matydamas atšniokšiančią mirtį, iki galo padėjo man ištraukti tinklus. Nebūčiau vienas susitvarkęs. Tikrai nebūčiau... O ir laivą su įmerktais tinklais Knyva vargu ar būtų įstengęs pasukti. Didžiukis savo sūnumis, Uršule. Jie labai daug pasieks šiame gyvenime.

– Žinau, brolau, žinau, – laiminga šypsojosi motina.

Ilgai dar visas kaimas kalbėjo apie nepaprastą Knyvos jėgą ir Sauliaus drąsą. Gal dešimt kartų Gintis visiems turėjo pasakoti, kokia banga atšniokštė iš laivės šono, kad tinklai vis dar buvo įmesti, kaip Knyva vienas pats sugebėjo pasukti laivą tinkama kryptimi per neįtikėtina trumpą laiką ir kaip Saulius, net persivėręs per laivo bortą, traukė susipainiojusius tinklus. Ilgai dar prisiminė vyrai šį įvykį žavėdamiesi savo kaimo ir visos genties jaunimu. Ilgai dar kuždėjosi pakampėmis švelniai nuraudusios merginos aptarinėdamos abu didvyrius. O tie didžiavyriai tik grįžę namo krito į lovas ir kietai miegojo dvylika valandų. Miegojo tol, kol į jaunus kūnus grįžo jėgos. Jaunystė tuo ir nuostabi, kad jai nereikia daug laiko jėgoms atgauti net ir po sunkiausių išbandymų. Todėl kai kitą dieną pasitikinčio žmogaus žingsniu Knyva peržengė virtuvės slenkstį norėdamas pakalbėti su motina, nebesimatė jokių neseniai patirtų nuotykių žymių. Ramus, atviras ir tvirtas mėlynų akių žvilgsnis, platūs ištiesti pečiai, raumenimis vilnijanti krūtinė ir rankos, – visa tai rodė beribę jaunuolio kūno ir dvasios galybę. Žinoma, tarp kuršių buvo ir stipresnių vyrų, ir labiau užburiančių asmenybių, tačiau Knyva tebuvo matęs dvidešimt vasarų. Viskas jo dar laukė ateityje... Motina tai žinojo. Vaidila Brutenis taip pat. Juodu netgi žinojo, apie ką Knyva nori pasikalbėti.